

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ВРУБЛЕВСЬКА-МІСЮНА КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 346.543:330.341.1

ПРАВОВІ ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2018

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент **Барахтян Наталія Веніамінівна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри господарського права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Устименко Володимир Анатолійович**, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, директор, член-кореспондент НАПрН України;

кандидат юридичних наук, доцент **Килимник Інна Ігорівна**, Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова, завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності.

Захист відбудеться 30 травня 2018 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м.Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: м.Харків, вул. Пушкінська, 84а.

Автореферат розіслано 27 квітня 2018 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Р. Дашковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасна світова економіка розвивається під впливом Четвертої промислової революції. Це означає передусім те, що формуються нові економічні відносини, а інноваційні засоби виробництва, серед яких діджиталізація, робототехніка, біотехнології тощо, відіграють ключову роль. Крім того, у структурі капіталу економіки знижується доля матеріальних активів, адже конкурентоздатність суб'єктів господарювання нині забезпечується переважно інноваційними розробками, що, звісно, зумовлює підвищення попиту на новітні технології. Проте ключовим моментом при цьому є не стільки самі новітні технології, хоча не можна применшувати їх значення, скільки спроможність швидко й ефективно їх впроваджувати, тобто інвестиційна реалізація інновацій. Зрозуміло, все це потребує детального вивчення і аналізу.

Актуальність обраної теми підтверджується також і тим, що такі інститути, як «інноваційна діяльність» та «інвестиційна діяльність» сучасною господарсько-правовою наукою досліджуються окремо, у той час як економіка вимагає створення ефективного і цілісного правового механізму інноваційного інвестування – технологічного оновлення основних виробничих фондів, а також реалізації економічної політики держави, що дасть змогу суб'єктам господарювання підвищувати власну конкурентоспроможність. До сказаного слід додати, що аналіз топографії господарсько-правових досліджень свідчить, що у сфері інвестиційного права дана проблематика розроблялася такими науковцями як, О. М. Вінник, В. І. Кухар, В. В. Кудрявцева, О. Р. Кібенко, В. В. Поєдинок та інші. Сферу інноваційного права досліджували такі учені, як Ю. Є. Атаманова, О. М. Давидюк, Д. В. Задихайло, А. І. Денисов та інші. У той же час наукових праць, які являли б собою конвергенцію цих двох інститутів недостатньо. Слід зазначити, що проблематика інноваційного інвестування свого часу була окреслена О. М. Вінник у авторському підручнику «Інвестиційне право» та у колективній монографії за науковою редакцією Д. В. Задихайло «Інноваційне інвестування в Україні: проблеми правового забезпечення», однак автори монографії досліджують переважно або інноваційні, або інвестиційні аспекти. Водночас, характер сучасних економічних відносин обумовив створення органічного правового механізму саме інноваційного інвестування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження обрано згідно з планом науково-

дослідних робіт кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах комплексної цільової програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації (01111U000962).

Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол №5 від 25.12.2015 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є визначення основних правових форм інноваційного інвестування та напрямів удосконалення їх законодавчого забезпечення.

Відповідно до поставленої мети слід вирішити такі завдання:

- встановити передумови інституціоналізації інноваційного інвестування;
- з'ясувати господарсько-правовий зміст відносин інноваційного інвестування;
- сформулювати авторське визначення поняття «інноваційне інвестування»;
- визначити основні правові форми інноваційного інвестування;
- виокремити елементи складу правовідносин інноваційного інвестування;
- визначити правові особливості договору інноваційного інвестування;
- визначити підходи до правової регламентації інноваційного інвестування в режимі державно-приватного партнерства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері інноваційного інвестування в Україні.

Предметом дослідження є правові форми інноваційного інвестування.

Методи дослідження. Положення, висновки і рекомендації, що містяться в дисертації, науково обґрунтовані та достовірні. Методологічну основу дослідження становлять різні методи наукового пізнання, застосування яких носить системний характер і залежить від конкретних аспектів дослідження. Так, історико-правовий метод використовувався для визначення етапів розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні; порівняльно-правовий – при аналізі положень правових актів України й визначенні шляхів удосконалення

національного законодавства на цій підставі. Системно-структурний став у нагоді при вивченні правовідносин з інноваційного інвестування, з'ясуванні їх місця у господарських правовідносинах; логіко-юридичний метод – при дослідженні законодавства, розробленні правових форм інноваційного інвестування в Україні; формально-юридичний дозволив розробити авторське визначення поняття «інноваційне інвестування». Завдяки методу аналогії, спираючись на досвід інших країн, зроблено висновок про необхідність заповнення окремих нормативних прогалів у чинному законодавстві України. За допомогою методу правового моделювання сформульовані конкретні пропозиції щодо модернізації чинного законодавства України у сфері інноваційного інвестування.

Науково-теоретичну базу дисертації становлять праці відомих науковців: Ю. Є. Атаманової, О.А. Беляневич, А. Г. Бобкової, І. І. Бочкової, О. М. Вінник, О. В. Гладкої, О. М. Давидюка, А. І. Денисова, Д. В. Задихайла, І. І. Килимник, В. В. Кудрявцевої, В. І. Кухара, В. С. Мілаш, О. П. Подцерковного, В. А. Устименка, О. В. Шаповалової, В. С. Щербини та ін.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням правових форм інноваційного інвестування в Україні.

У результаті проведеного дослідження дисертантом отримані й виносяться на захист положення і висновки, що мають наукову новизну.

Уперше:

- обґрунтовано висновок, що інноваційне інвестування є комплексним інститутом господарського права, що призначений забезпечити правовий порядок у відносинах обороту виключних прав щодо комерційного використання інноваційного продукту (технології) шляхом його інвестування в господарську діяльність реципієнта інвестицій з метою підвищення технологічного рівня виробничої діяльності останнього та/або конкурентоспроможності інноваційної продукції, що ним виробляється, а також відповідно у відносинах отримання та розподілу інвестиційного прибутку суб'єктами інвестування;

- визначено елементи складу правовідносин інноваційного інвестування: 1. Інвестор – праволоділець об'єкта права інтелектуальної власності інноваційного продукту, що потребує правового захисту. 2. Інноваційний продукт є предметом інвестування і виробничим активом, захищеним відповідними правовими засобами. 3. Об'єкт інвестування – інноваційне виробництво. 4. Результатом

запровадження інноваційного продукту в інноваційне виробництво є випуск інноваційної продукції, а також отримання і розподіл прибутку між суб'єктами інноваційного інвестування. 5. Інвестор є носієм базових інвестиційних прав: а) права на об'єкт права інтелектуальної власності, що стає виробничим активом; б) права на інноваційний продукт та інноваційну продукцію; в) право на отримання прибутку. Вказані відносини реалізуються у різних правових режимах залежно від правових форм;

- доведено необхідність самостійного розвитку інноваційного інвестування і його законодавчої інституціоналізації завдяки прийняттю окремого Закону України «Про інноваційне інвестування в Україні», а також удосконалення нормативно-правової бази у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності шляхом вирішення таких законотворчих питань: 1) визначення елементного складу правовідносин інноваційного інвестування; 2) встановлення кваліфікаційних вимог до інноваційного продукту, що інвестується; 3) надання законодавчого розвитку усім практично затребуваним правовим формам інноваційного інвестування; 4) визначення особливостей інноваційного інвестування, предметом якого є технології з особливим режимом трансферу; 5) окреслення завдань господарсько-правової політики держави у сфері інноваційного інвестування; 6) визначення спеціальних правових режимів інноваційного інвестування і засобів організаційно-господарського стимулювання відповідних відносин;

- виділено правові форми інноваційного інвестування, що мають бути закріплені в Законі України «Про інноваційне інвестування», який пропонується розробити і прийняти: 1. Інноваційне інвестування у капітал унітарного підприємства; 2. Інноваційне інвестування у капітал корпоративного підприємства; 3. Інноваційне інвестування у договірно-зобов'язальній формі; 4. Інституційне інноваційне інвестування; 5. Спільне інноваційне інвестування на засадах простого товариства; 6. Інноваційне інвестування на засадах державно-приватного партнерства; 7. Інноваційне інвестування на засадах спеціального режиму господарювання; 8. Інноваційне інвестування з іноземним елементом.

- наведено перелік істотних чинників визначення змісту договору інноваційного інвестування, що впливають з правової природи об'єктів інтелектуальної власності: предмет договору, яким є використання в комерційній господарській діяльності інноваційного продукту, що запроваджується у виробничий процес. Ця діяльність повинна носити комерційний характер, оскільки саме реалізація товарів і послуг із метою

отримання прибутку створює умови забезпечення оплатного характеру договірних відносин у формі роялті або інших платежів; включати взаємні зобов'язання щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності; визначати строк охорони прав, а також зазначати вид ліцензії (виключна, невиключна або одинична). Доведено, що вони мають стати обов'язковими умовами договорів інноваційного інвестування.

Удосконалено:

- положення щодо необхідності використання додаткових специфічних договірно-правових засобів захисту прав і законних інтересів учасників відносин інноваційного інвестування від підвищеної ризиковості такої діяльності:

- класифікацію додаткових договірно-правових засобів захисту, які мають полягати у: а) введенні обов'язку інвестора доопрацювання інноваційного продукту; б) фіксації порядку розподілу спільних витрат на створення інноваційного продукту; в) фіксації порядку охорони комерційної таємниці (до складу комерційної таємниці входить: ноу-хау, пов'язане з виробничим процесом, з його технологією, тобто ноу-хау, що доповнює винаходи, корисні моделі і дозволяє включити їх до процесу виробництва, й комерційна таємниця маркетингу і менеджменту);

- положення щодо участі інвестора в розподілі прибутку. Задля додаткової охорони інтересів інвестора у договорі інноваційного інвестування варто передбачити обов'язковий платіж інвестору реципієнтом у вигляді роялті і відсотка від інвестиційного прибутку (непокритий роялті). При цьому роялті можна розрахувати залежно від строку дії патенту на винахід, мотивуючи це покриттям витрат на створення інноваційного продукту. Інвестор у будь-якому разі матиме гарантований платіж. У свою чергу, ризики реалізації інноваційної продукції знаходять відображення в договорі інноваційного інвестування. Крім того, при корпоративному інвестуванні інвестор прав інтелектуальної власності може претендувати на статус привілейованого акціонера;

- положення щодо відповідальності сторін. Обґрунтовано, що зміст договору потрібно доповнити, а саме передбачити: компенсацію за втрату ділової репутації, що настала з вини реципієнта, через підрив комерційних очікувань інвестиції і наслідком якої є зниження ефективності інноваційного продукту його правоволодільця; посилення відповідальності за розголошення ноу-хау.

Набуло подальшого розвитку:

- положення щодо передачі об'єкта інтелектуальної власності, за яким інвестор (правоволоділець) передає реципієнту (господарському товариству) інноваційний продукт, а натомість отримує певний обсяг відповідних корпоративних прав. Структура отриманих корпоративних прав у цьому випадку відрізняється від структури корпоративних прав інших учасників, які зробили внесок, наприклад, у грошовій формі. Необхідно передбачити в законодавстві відповідне право вимоги для учасника, який робить внесок у статутний капітал у вигляді інноваційного продукту. Зокрема, при виході учасника з товариства необхідно брати до уваги строк охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності і строк їх амортизації:

(1) якщо строки охорони і амортизації закінчилися, то учасник, частка якого у статутному капіталі була у вигляді інноваційного продукту, втрачає свої специфічні права і прирівнюється до учасника з грошовим вкладом;

(2) у випадку, коли строк охорони не закінчився, але закінчився строк амортизації, то право повернення інноваційного продукту відбувається на розсуд учасників товариства;

(3) у випадку, якщо закінчився строк охорони, а строк амортизації триває, то учаснику при виході повертається грошовий вклад;

- висновок про необхідність врегулювання права інвестора – носія корпоративних прав, давати згоду господарському товариству щодо транзакцій із внесеним інноваційним продуктом у майновий комплекс товариства, між ним та третіми особами – суб'єктами господарювання. Реалізація цього права має на меті забезпечити інтереси такого інвестора та сприяти підвищенню конкурентоспроможності господарського товариства – реципієнта інвестиції в інноваційній формі. Запропоновано запобіжник «субліцензійній» діяльності такого товариства, що сприяє зниженню ринкової вартості інвестованого інноваційного продукту;

- пропозиція внести до проекту Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» доповнення щодо врегулювання інвестиційних відносин передачі до статутного капіталу товариства інноваційного продукту, що включає систему різнорідних об'єктів, таких як право на винахід, ноу-хау, науково-технічну документацію, розрахунки економічної обґрунтованості тощо;

- положення щодо особливого змісту відносин державно-приватного партнерства. По-перше, відносини державно-приватного партнерства є окремою формою державного впливу, регулювання економіки, а не просто родовою категорією для певної групи

господарсько-правових договорів. По-друге, визначають параметри інвестиційного проекту регіонального або загальнодержавного значення. По-третє, умовою визнання відповідного договору договором державно-приватного партнерства є представлення проекту, що не може бути ефективно реалізований за рахунок ресурсів тільки однієї із сторін партнерства. По-четверте, як важлива складова цих відносин є організаційно-господарський компонент: надання пільг, гарантій, державної допомоги (підтримки). По-п'яте, визначають відповідальність сторін за неналежне виконання своїх зобов'язань; (узагальнити)

- положення щодо особливої форми й особливого типу інноваційного інвестування. Незважаючи на те, що державно-приватне партнерство відбувається на договірній основі, йому притаманний особливий зміст, воно передбачає своєрідну відповідальність, а також його учасники мають специфічний статус. При цьому інноваційне інвестування в межах державно-приватного партнерства може здійснюватися у формі самоінвестування або як інвестування із залученням інноваційних інвестицій. Доведено, що державно-приватне партнерство, предметом якого є інноваційне інвестування, потребує врегулювання на законодавчому рівні, а саме спеціального механізму в окремому Законі України «Про інноваційне інвестування».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері – як основа для подальших досліджень, нормотворчій діяльності – як основа модернізації чинного законодавства у сфері господарсько-правового забезпечення здійснення інноваційного інвестування шляхом внесення змін до Господарського кодексу України, Закону України «Про державно-приватне партнерство», Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» та інших нормативно-правових актів, а також у навчально-методичній роботі при підготовці наукових і навчальних видань, підручників, навчальних програм курсу «Господарське право України».

Апробація результатів дисертації. Дисертаційна робота обговорювалася і схвалена на засіданнях кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Крім того, положення, що містять наукову новизну, були представлені автором на: круглому столі «Актуальні питання цивільного та господарського права» (м. Полтава, 24 грудня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів і молодих учених «Зміна парадигми правового регулювання житлово-комунального сектору

економіки України за часів її незалежності» (м. Харків, 1-29 лютого 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки» (м. Харків, 14 квітня 2016 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих учених «Юридична осінь 2016 року»(м. Харків, 15 листопада 2016 р.); круглому столі «Проблеми реформування господарсько-правового механізму розвитку національної економіки» (м. Харків, 2017 р.); круглому столі «Господарсько-правове забезпечення інноваційного інвестування: проблеми та пропозиції» (м. Харків, 16 листопада 2017 року).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження підготовлено 12 наукових публікацій, з яких п'ять статей – у фахових наукових виданнях, одна стаття – у зарубіжному виданні та тези шести наукових доповідей на конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети, завдань і предмета дослідження дисертація складається зі вступу, двох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатку. Загальний обсяг дисертації – 191 сторінка, з них основний текст - 172 сторінки, список використаних джерел (171 найменування) – 17 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її мета й завдання, дається характеристика об'єкта, предмета й методів дослідження, формулюється наукова новизна й викладаються основні положення, що виносяться на захист, висвітлюється практичне значення отриманих результатів, указуються публікації й апробації за тематикою даної наукової роботи.

Розділ 1 «Інноваційне інвестування як економіко-правовий феномен» складається з п'яти підрозділів:

У *підрозділі 1.1 «Особливості правового регулювання інвестиційних відносин»* проаналізовано сучасний стан інвестиційних процесів та місце в них відносин інноваційного інвестування.

Проаналізовано законодавчі поняття «інвестиції», «інвестиційний цикл», «інвестиційний процес», розглянуто систему інвестиційного законодавства.

Запропоновано виокремлювати в якості окремої категорії інвестицій - інноваційний продукт. Зазначено, що інвестування

інноваційного продукту може відбуватись як на зобов'язально-договірній основі, так і на корпоративній.

Інвестиційне право передбачає інвестування у вигляді будь-яких видів вкладів, однак, як правило, передбачається інвестування у грошовій формі або натуральній формі, які не потребують врахування великої кількості особливостей. В той же час, коли мова йде про інноваційний продукт, про продукти промислової власності, такі наприклад як промисловий зразок, необхідно виходити зі складної правової природи цих об'єктів. В даному випадку є можливість ліцензіата і ліцензіара самим використовувати та/або передавати права третім особам, тому необхідно враховувати терміни охорони, а також можливість морального застаріння внаслідок активних інноваційних процесів у всьому світі.

Констатується, що на даному етапі здійснення економічних реформ законодавча база інвестиційних відносин не адаптована до інвестиційного обороту інноваційних продуктів.

У підрозділі 1.2 *«Особливості правового регулювання інноваційних відносин»* надано загальну характеристику сучасного стану розвитку економіки України. Проаналізовано зміст чинного господарсько-правового регулювання інноваційних відносин в національній економіці.

Обґрунтовано, що ключовим питанням інноваційної сфери є проблема комерціалізації і наукових розробок, і тим більше інноваційних продуктів. Однією з ключових форм комерціалізації є їх інвестування в підприємницьку діяльність, яка здійснюється на договірних або корпоративних засадах. Разом з тим, аналізуючи зміст договірно-правового регулювання ліцензійних відносин або відносин комерційної концесії, як в господарському, так і в цивільному законодавстві, а також аналізуючи корпоративне законодавство України відзначено відсутність його адаптованості до сприйняття інноваційного продукту як предмету інвестування.

У підрозділі 1.3 *«Інноваційне інвестування в процесах розвитку світової економіки»* проаналізовано стан та визначено недоліки наукової розробленості правового забезпечення діяльності з інноваційного інвестування.

Підкреслюється, що державна політика інноваційного розвитку характеризується непослідовністю, відсутністю чіткої концепції національних інноваційних пріоритетів і системного підходу до розвитку інноваційної діяльності (національної інноваційної системи), але господарсько-правові відносини здатні набути максимальної

ефективності у разі інвестування господарської діяльності шляхом передачі до виробництва інноваційних продуктів. Названа проблематика залишається вельми актуальною, а її розробка має забезпечити високу ефективність реалізації господарських відносин в названій сфері.

Зазначено, що наявності лише інвестиційних чи інноваційних відносин недостатньо для регулювання саме інноваційного інвестування, необхідним є синтез інноваційної та інвестиційної складових.

Здійснено дослідження та проведено аналіз поняття «інноваційний продукт».

У підрозділі 1.4 «Проблеми господарсько-правового забезпечення інноваційного інвестування» з'ясовано, що на сьогодні відсутній єдиний законодавчий акт, який би узагальнював та встановлював чіткі правові форми здійснення інноваційного інвестування.

Визначено елементи складу правовідносин інноваційного інвестування, серед яких виділено наступні: інвестор - правоволоділець об'єкта права інтелектуальної власності інноваційного продукту, що потребує правового захисту; інноваційний продукт є предметом інвестування та виробничим активом, захищеним відповідними правовими засобами; об'єкт інвестування – інноваційне виробництво тощо.

У підрозділі 1.5 «Інституціоналізація відносин інноваційного інвестування в господарському праві України» автор наголошує, що задля узгодженого правового забезпечення функціонування національної інноваційної системи необхідний комплексний правовий акт, який би визначав правові засади функціонування вказаної діяльності, найбільш оптимальною формою якого є кодифікація.

Відзначено, що необхідним є прийняття Закону України «Про інноваційне інвестування в Україні» з метою самостійного розвитку та законодавчої інституціоналізації інноваційного інвестування.

Запропоновано авторське визначення поняття «інноваційне інвестування» під яким розуміється комплексний інститут господарського права, що призначений забезпечити правовий порядок у відносинах обороту виключних прав на комерційне використання інноваційного продукту (технології) шляхом його інвестування в господарську діяльність реципієнта інвестицій з метою підвищення технологічного рівня виробничої діяльності останнього та конкурентоспроможності інноваційної продукції, що ним виробляється, а також відповідно у відносинах отримання та розподілу інвестиційного

прибутку суб'єктами відносин інноваційного інвестування, з урахуванням особливостей обороту об'єктів промислової власності.

Розділ 2 «Правові форми інноваційного інвестування та шляхи удосконалення господарського законодавства» складається з чотирьох підрозділів:

У підрозділі 2.1 «Основні правові форми інноваційного інвестування та їх класифікація» в ході аналізу нормативно-правових актів у сфері інноваційного інвестування встановлено, що законодавець не приділяє належної уваги чіткому визначенню та закріпленню правових форм інноваційного інвестування.

Сформульовано базові критерії характеристики інноваційного інвестування в основі якого лежить інноваційний продукт, який запускається в процес виробництва, де і з'являється інноваційна продукція. У зв'язку з цим інвестуванням у інвестора з'являється певний набір базових інвестиційних прав. По-перше, об'єкт інвестування стає виробничим активом, по-друге, він запускається у виробництво, по-третє, інвестор набуває право брати участь у розподілі прибутку. Зазначено, що усі ці відносини реалізуються у різних правових режимах залежно від правових форм, у зв'язку з чим автором запропоновано власну класифікацію правових форм інноваційного інвестування, що включає інноваційне інвестування у капітал унітарного підприємства, у капітал корпоративного підприємства, у договірно-зобов'язальній формі, на засадах державно-приватного партнерства тощо.

У підрозділі 2.2 «Договірно-правова форма інноваційного інвестування» виокремлено загальні критерії договору інноваційного інвестування. Вказано, що спільною ознакою інвестиційних договорів є їх ризиковість, яка пов'язана з довгостроковим використанням інвестицій в підприємницькій діяльності. Тому необхідним є детальне закріплення прав та обов'язків сторін в тексті договору.

Зазначено, що коли в предмет договору входить інноваційний продукт, то має місце передача реципієнту інноваційного продукту для господарсько-правового використання з метою отримання та розподілу прибутку, що демонструє подвійну природу інвестиції, з одного боку вона є інвестицією, а з іншого боку вона має особливості, які притаманні інноваційному продукту. По-перше – це термін охорони прав, по друге – вид ліцензії (виключна, невиключна або одинична).

Визначено, що у відносинах інноваційного інвестування є специфічний предмет – інноваційний продукт, що має притаманні йому особливості, та особливі сторони вказаних відносин – інвестора (який

виступає володільцем прав на інноваційний продукт) та реципієнта, що обумовлює особливий порядок передачі інноваційного продукту, як предмету вказаних відносин, та особливий порядок розподілу прибутку між учасниками відносин інноваційного інвестування.

У підрозділі 2.3 «Корпоративно-правова форма інноваційного інвестування» встановлено, що у процесі корпоративного інноваційного інвестування найбільш доцільне використання форми товариства з обмеженою відповідальністю.

Вказано, що правова природа корпоративних відносин між інноваційним інвестором і реципієнтом інвестування може бути розкрита як на базі відносин подібних до ліцензійно-договірних, так і на базі відносин подібних до довірчого управління. В концепцію корпоративного інноваційного інвестування закладено два підходи у межах диспозитивності і законодавець може запропонувати використовувати конструкцію і довірчого управління, і ліцензійного договору, однак при цьому ці конструкції повинні бути вписані в загальний контекст змісту корпоративних відносин. Визначено, що найбільш вдалим є використання конструкції ліцензійного договору, оскільки він передбачає більш чіткі обов'язки для реципієнта інноваційної інвестиції. Відповідно до ч.2 ст. 1012 Цивільного кодексу України здійснюючи довірче управління майном, довірчий керуючий має право вчиняти щодо цього майна відповідно до договору довірчого управління будь-які юридичні і фактичні дії в інтересах вигодонабувача. Таким чином, довірена особа діє в інтересах вигодонабувача, однак чітко не оговорюється яким саме чином має діяти довірчий керуючий. Корпоративні відносини, особливо такі як товариство з обмеженою відповідальністю, командитне товариство, неповне товариство та інші, передбачають фідуціарність відносин учасників, в ідеальному випадку можна допустити можливість реалізації відносин на умовах подібних до довірчого управління, однак стабільність правопорядку потребує передбаченості і детальної правової регламентації.

Автор наголошує, що слід окремо врегулювати порядок використання, охорони щодо об'єктів інтелектуальної власності; синтетичних об'єктів, (а саме технології) технічно-економічної документації; технічного втілення технології як матеріального об'єкту.

В проект Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» запропоновано внести доповнення щодо врегулювання інвестиційних відносин передачі до статутного капіталу товариства інноваційного продукту. При цьому слід враховувати, що

інноваційний продукт мінімально включає в себе право на винахід, ноу-хау, технічно-економічну документацію.

У підрозділі 2.4 «Інноваційне інвестування на засадах державно-приватного партнерства» здійснено глибокий аналіз поняття «державно-приватне партнерство» та встановлено, що враховуючи наявність особливого суб'єкта (держави) у відносинах державно-приватного партнерства визначено особливий зміст вказаних відносин.

Зроблено висновок, що хоча державно-приватне партнерство за чинним законодавством України відбувається в договірній формі, однак має специфічний статус учасників, особливий зміст, зокрема підстави відповідальності, тому вказані відносини виділено в особливий тип інноваційного інвестування. При цьому зазначається, що інвестування в межах державно-приватного партнерства можна розглядати в декількох варіантах. Це може бути інноваційне самоінвестування або інвестування з залученням інноваційних інвестицій.

Проаналізовано положення Закону України «Про державно-приватне партнерство», що дозволяє говорити про те, що державно-приватне партнерство, по суті, виступає як певна родова категорія в договірному праві України. Проблема Закону України «Про державно-приватне партнерство» полягає в тому, що сама назва Закону вказує на склад учасників і характер відносин між ними, однак у самому Законі не сформульовано предмет державно-приватного партнерства, окрім цього, не враховано інноваційний компонент (інноваційний продукт, інноваційний проект).

Державно-приватне партнерство може функціонувати як в зобов'язальній формі, з урахуванням всієї складної специфіки, так і в корпоративній формі, тому державно-приватне партнерство може бути реалізовано в різних правових формах. Договірна форма реалізації відносин державно-приватного партнерства може бути представлена як певний тип договірно-зобов'язальних відносин, адже сам законодавець у Законі України «Про державно-приватне партнерство» передбачає такі базові види договірних зобов'язань як, концесія, спільна діяльність, управління майном тощо.

Автор наголошує на тому, що необхідним залишається визначення загальних умов, які стосуються безпосередньо інноваційного продукту, такі як параметри (технологія), вартісна оцінка, при цьому необхідно врегулювати питання порядку здійснення вартісної оцінки інноваційного проекту, за яким повинна бути виключена можливість розголосу комерційної таємниці. Також поетапне визначення процесу

впровадження інноваційного проекту, випуску інноваційної продукції та її подальшої реалізації.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні основних правових форм інноваційного інвестування в Україні.

За результатами проведеного дослідження зроблені такі основні висновки:

1. Спільною ознакою договорів інноваційного інвестування є їх додаткова ризиковість, яка пов'язана з довгостроковим використанням інновацій у підприємницькій діяльності. Серед таких ризиків виокремлено: ризик втрати інноваційною продукцією своєї конкурентоздатності в результаті неадекватності оцінки ринкової кон'юнктури або запровадження альтернативних інновацій конкурентами; розголошення ноу-хау або передача прав інтелектуальної власності сторонами договору третім особам;

2. Особливості договорів на передачу чи використання інноваційних продуктів зумовлені їх комплексним характером. Більш того, зміст цих договорів не вичерпується лише умовами про розпорядження майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності, вони вважаються змішаними, бо включають елементи різних договорів. Багатоаспектність змісту договорів на передачу інноваційних продуктів свідчить про їх комплексний характер, який, однак, не зводиться до простої суми умов інших договорів, а має власний результат виконання – передача та/або надання прав на використання інноваційного продукту.

3. Із метою повного, узгодженого й всебічного правового забезпечення функціонування національної інноваційної системи необхідно розробити комплексний правовий акт, який визначав би правові засади інноваційної діяльності, найбільш оптимальною формою якого є Інноваційний кодекс України, проект якого поданий до Верховної Ради України. Удосконалення законодавства в інвестиційній сфері дасть змогу покращити інвестиційний клімат в Україні. Однак при цьому окрему увагу слід приділити структурованості й прозорості законодавчої бази у сфері інвестування, а також забезпеченню контролю за поведінкою інвесторів.

4. Характерними рисами інвестиційної діяльності є ризиковість; довгостроковий характер; наявність спільної мети – отримання прибутку; наявність чіткого правового зв'язку між інтересами інвестора та

результатом; баланс інтересів інвестора та реципієнта; довготривалий характер відносин; стабільність інвестиційної діяльності (інвестування, реалізація інвестицій, участь в розподілі прибутку); гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності (державне регулювання; спеціальні режими); передача актива з інвестиційною метою; закріплення актива в певній правовій формі у власній господарській діяльності; збереження форм контролю та управління щодо реалізації інвестицій реципієнтом; збереження правового зв'язку між інвестором та реципієнтом протягом усього періоду реалізації інвестицій; узгоджений порядок розподілу результатів.

5. Загальними критеріями договірної форми інвестування є: по-перше, контроль за використанням інвестицій; по-друге, ступінь участі у результатах інвестиційної діяльності; по-третє, розподіл ризиків, де спостерігається прямопропорційна тенденція, за якою чим більші ризики, тим більшою є участь в управлінні і навпаки, чим менші ризики, тим меншою є участь в управлінні (прикладом найбільшої участі в управлінні та максимальним переліком обов'язків є комерційна концесія, мінімальним – кредитування)

6. Найбільш доцільним у процесі корпоративного інноваційного інвестування є використання форми товариства з обмеженою відповідальністю, як найменш обтяжливої і найбільш гнучкої організаційно-правової форми для інвесторів.

7. Найбільш оптимальними формами для формування статутного фонду господарського товариства є конструкції договору про відступлення (передачу) виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності та договору виключної ліцензії, однак перевагу необхідно надати саме договору виключної ліцензії, адже вона позбавляє ліцензіара можливості надання аналогічних ліцензій та самостійного використання виключних прав в обсязі виданої ліцензії.

8. Враховуючи розщеплення статусу власника прав інтелектуальної власності, необхідно виокремити англо-американську (британську) систему довірчих відносин. Незважаючи на те, що поняття «довірча власність» і «довірче управління» не тотожні, однак цілі таких відносин майже повністю збігаються, тому вважаємо за можливе запропонувати конструкцію довірчого управління, бо вона покликана унормувати відносини між засновником й інвестором.

9. У випадку ліквідації господарського товариства або виходу з нього учасника, який брав участь у формуванні його статутного фонду (капіталу), право на інтелектуальний продукт згідно із законодавством

підлягає поверненню останньому (цьому учаснику) «у натурі» (за аналогією з майном, переданим у користування), тобто мова має йти про припинення його використання господарським товариством у подальшій своїй діяльності.

10. Потребує окремого врегулювання порядок використання, охорони об'єктів інтелектуальної власності; синтетичних об'єктів, (а саме технології) технічно-економічної документації; технічного втілення технології як матеріального об'єкта.

11. Державно-приватне партнерство виступає певною родовою категорією в договірному праві України. Проте проблема Закону України «Про державно-приватне партнерство» полягає у тому, що сама його назва вказує на склад учасників і характер відносин між ними, однак у Законі не сформульовано предмет державно-приватного партнерства, крім цього, не враховано інноваційний компонент (інноваційний продукт, інноваційний проект).

12. Договір державно-приватного партнерства є самостійним інструментом реалізації інвестиційної, інноваційної, промислової, регіональної та інших видів політики держави, тому необхідним є закріплення власних правових форм, які повинні відображати сутність відносин державно-приватного партнерства, адже договір державно-приватного партнерства є окремим типом договору і не може зводитися до договору концесії, оренди та інших договорів.

13. Одним з етапів удосконалення відносин у державно-приватній сфері повинно стати тристороннє співробітництво між державою, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

14. Існує певна подібність договору про державно-приватне партнерство зі спеціальним режимом, який встановлюється у випадку функціонування технологічних парків. Реалізацію інноваційних проектів в межах спеціальної діяльності, яка встановлюється для технопарків, слід розглядати як окрему форму реалізації відносин інноваційного інвестування.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Врублевська К. М. Договірно-правові форми інноваційного інвестування. *Економічна теорія та право*. 2016. №2 (25). С.171–182.

2. Врублевська К. М. Основні правові форми інвестування інноваційного продукту. *Економічна теорія та право*. 2016. №3 (26). С.188–203.

3. Врублевська К. М. Інноваційне інвестування: проблеми господарсько-правового. *Економічна теорія та право*. 2016. №1 (24). С.137–147.

4. Врублевська К. М. Місце інноваційного інвестування в господарському праві України. *Економічна теорія та право*. 2017. №1 (28). С.119–131.

5. Врублевська К. М. Теоретичні засади інституціоналізації інноваційного інвестування в господарському праві. *Теорія і практика правознавства*: електрон. наук. фахове вид. 2017. Вип. 1 (11). URL: <http://tlaw/nlu/edu/ua/article/view/94316/99332/>.

6. Врублевская Е.Н. Вопросы формирования и развития института инновационного инвестирования в Украине. *LegesiViata*. 2016. №12/3 (300). С. 19–22.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Врублевська К. М. Питання подальшого законодавчого розвитку норм інституту інноваційного інвестування. *Зміна парадигми правового регулювання житлово-комунального сектору економіки України за часів її незалежності*: Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих вчених і студентів (Харків, 1-29 лют. 2016 р.). Харків, 2016. С.173-176.

2. Врублевська К.М. Завдання законодавчої політики держави в сфері регламентації інноваційного інвестування. *Проблеми реформування господарсько-правового механізму розвитку національної економіки: Круглий стіл Економічна теорія та право* : зб. наук. пр. Харків, 2017. №1 (28) .С.171–173.

3. Vrublevska K. M. On the problem of the Innovative Investment Snsstitute Formation in Economic Law of Ukraine. *Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 14 квіт. 2016 р.). Харків, 2016. С.100–102.

4. Врублевська К. М. Правові форми інноваційного інвестування. *Актуальні питання цивільного та господарського прав*: зб. матеріалів круглого столу (Полтава, 24 груд. 2015 р.). Полтава, 2015. С.16–18.

5. Врублевська К. М. До питання про формування інституту інноваційного інвестування в системі господарського. *Юридична осінь 2016 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників Всеукр. наук. конф. молодих учених (Харків, 15 лист. 2016 р.). Харків, 2016. С.11–14.

6. Врублевська К.М. Питання законодавчої та правової інституціоналізації регулювання відносин інноваційного інвестування. *Господарсько-правове забезпечення інноваційного інвестування: проблеми та пропозиції*: матеріали круглого столу (Харків, 16 лист. 2017р.). Харків, 2017. С.30-35.

АНОТАЦІЯ

Врублевська-Місюна К.М. Правові форми інноваційного інвестування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2018.

Дисертація є завершеною науковою працею, що містить нові теоретично обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують наукове завдання, що полягає у визначенні сутності відносин, що виникають при здійсненні інноваційного інвестування, Дослідження присвячено створенню ефективного правового механізму для забезпечення інноваційного інвестування в господарську діяльність суб'єктів України, визначенню основних правових форм такого інвестування та розроблення пропозицій щодо їх законодавчого унормування.

Сформульовано пропозиції щодо розробки та прийняття спеціального Закону України «Про інноваційне інвестування», включаючи його структуру, основні поняття та засоби регулювання, правові форми інноваційного інвестування, які мають виконувати пряму інструментальну функцію запропонованого закону.

Ключові слова: інноваційне інвестування, інноваційний продукт, правові форми інноваційного інвестування, інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність.

АННОТАЦИЯ

Врублевская-Мисюна Е.Н. Правовые формы инновационного инвестирования. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12. 00.04 «Хозяйственное право; хозяйственно-процесуальное право». – Национальный юридический

университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2018.

Диссертация является самостоятельной и завершенной научной работой, содержащей новые теоретически обоснованные результаты, которые в совокупности решают научную задачу, заключающуюся в выявлении главных недостатков правового механизма в сфере хозяйственно-правового регулирования инновационного инвестирования и направлений его совершенствования. Проведена всесторонняя характеристика особенностей хозяйственно-правового регулирования инновационного инвестирования в Украине и выделен ряд актуальных проблем, которые сопровождают эту деятельность.

Диссертация посвящена созданию эффективного механизма для обеспечения инновационного инвестирования в хозяйственную деятельность субъектов Украины, определению основных правовых форм такого инвестирования и разработка предложений относительно их законодательного унормирования.

Сформировано задание хозяйственно-правовой науки совершить творческую конвергенцию нормативного материала с использованием норм инвестиционного и инновационного права.

Предложены изменения в действующее законодательство Украины с целью более эффективного регулирования инновационного инвестирования, а именно предложение относительно разработки и принятия специального Закона Украины «Об инновационном инвестировании», включая его структуру, основные понятия, способы регулирования, правовые формы инновационного инвестирования, которые должны выполнять прямую инструментальную функцию предложенного Закона.

Ключевые слова: инновационное инвестирование, инновационный продукт, правовые формы инновационного инвестирования, инновационная деятельность, инвестиционная деятельность.

SUMMARY

Vrublevska-Misiuna K.M. Legal forms of innovation investment.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.04 «Economic law; economic law and procedural law». - National Law University Yaroslav the Wise, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv.

The thesis is a complete scientific work containing new theoretically based results that collectively solve a scientific problem, which consists in determining the essence of relations arising in the course of innovation investment. The research is devoted to the creation of an effective legal mechanism for ensuring innovation investment in economic activities of Ukrainian entities, determining the basic legal forms of such investment and developing proposals for their legislative regulation.

The proposals on the development and adoption of a special Law of Ukraine "On Innovative Investments", including its structure, basic concepts and means of regulation, legal forms of innovation investment, which must fulfill the direct instrumental function of the proposed law, are developed.

Key words: innovative investment, innovative product, legal forms of innovative investment, innovative activity, investment activity.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент
Р. П. Бойчук

Підписано до друку 12.04.2018. Формат 60х90/16
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Умовн. друк. арк.0,7. Облік.-вид. арк.0,9.
Тираж 120 прим. Зам. № 145.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77с